

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРОПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Н. О. БЛЕНДА, доктор філософії

О. В. ЖАРУН, кандидат економічних наук

О. А. НЕПОЧАТЕНКО, кандидат економічних наук

Уманський національний університет

Досліджено стратегічні пріоритети розвитку ринку агропродукції України в умовах сучасних економічних, воєнних та глобалізаційних викликів. Обґрунтовано визначальну роль аграрного сектору у забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні експортного потенціалу, стабільності національної економіки та розвитку сільських територій. Проаналізовано сучасний стан ринку агропродукції, виявлено основні проблеми його функціонування, серед яких скорочення посівних площ, руйнування логістичної інфраструктури, нестабільність цінової кон'юнктури, зростання виробничих витрат, дефіцит трудових ресурсів, обмежений доступ до фінансування та низький рівень глибокої переробки сільськогосподарської сировини. Особливу увагу приділено експортній орієнтації аграрного сектору та проблемі переважно сировинної структури експорту, що знижує рівень доданої вартості й стримує розвиток внутрішньої переробної промисловості. Визначено, що стратегічними пріоритетами розвитку ринку агропродукції мають стати диверсифікація зовнішніх ринків збуту, розвиток внутрішньої переробки, модернізація логістичної інфраструктури, цифровізація виробництва, екологізація аграрного сектору, посилення державної підтримки та адаптація до вимог європейської інтеграції. Доведено, що реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української агропродукції, зміцненню економічної стійкості держави та забезпеченню сталого розвитку аграрного сектору України.

Ключові слова: агропродукція, аграрний ринок, стратегічний розвиток, експортний потенціал, аграрний сектор, продовольча безпека, інновації.

Постановка проблеми. Ринок агропродукції є одним із найважливіших секторів економіки України, який забезпечує стабільне функціонування продовольчої системи держави, формує значну частину валового внутрішнього продукту та виступає вагомим джерелом валютних надходжень. Завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, родючим ґрунтам та значному ресурсному потенціалу Україна має високі можливості для розвитку аграрного виробництва та зміцнення своїх позицій на міжнародних ринках.

В умовах глобалізації світової економіки, зростання конкуренції та трансформації міжнародних торговельних відносин особливого значення набуває питання стратегічного розвитку ринку агропродукції. Ефективне функціонування аграрного сектору визначає не лише економічну стійкість

країни, а й рівень її продовольчої безпеки, соціальну стабільність сільських територій та можливості довгострокового розвитку національної економіки.

Сучасний стан аграрного ринку характеризується значними викликами, пов'язаними з воєнними ризиками, порушенням логістичних ланцюгів, змінами зовнішньої кон'юнктури, нестабільністю цін, зниженням інвестиційної активності та необхідністю адаптації до європейських стандартів якості й безпечності продукції. У таких умовах особливої актуальності набуває визначення стратегічних пріоритетів розвитку ринку агропродукції, що дозволить забезпечити його стійкість, конкурентоспроможність та ефективне використання експортного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стратегічного розвитку ринку агропродукції є одним із ключових напрямів сучасних аграрно-економічних досліджень, оскільки аграрний сектор відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, формуванні експортного потенціалу держави та зміцненні конкурентних позицій країни на світовому ринку.

Проблемам розвитку агропродовольчого ринку та визначенню стратегічних пріоритетів присвячено праці багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, В. А. Мамчур та Р. В. Бей [6] досліджують стратегічні пріоритети розвитку агропродовольчого ринку в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Автори наголошують, що ефективне функціонування ринку потребує комплексного механізму державного регулювання, стимулювання економічного потенціалу галузі, підтримки фермерства, кооперації та розвитку вертикальної інтеграції. Особлива увага приділяється ролі регіональних ринків і формуванню довгострокових моделей розвитку продовольчого забезпечення.

У своїх дослідженнях І. Томашук [10] акцентує увагу на стратегічних пріоритетах сталого розвитку аграрного сектору в умовах глобальних викликів. Автор підкреслює важливість поєднання економічної, екологічної та соціальної складових розвитку, необхідність екологізації виробництва, впровадження інноваційних технологій, цифровізації агробізнесу та адаптації до кліматичних змін. Науковець зазначає, що сучасна аграрна політика повинна бути орієнтована на довгострокову стійкість і підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору.

Васильців Т. Г. [3] розглядає стратегічні пріоритети політики зміцнення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції України на внутрішньому та зовнішньому ринках. Автор визначає серед ключових напрямів розвиток експортного потенціалу, поліпшення інвестиційного середовища, зміцнення фінансової безпеки виробників, технологічну модернізацію виробництва та посилення екологічної безпеки. Дослідник наголошує на необхідності системного державного програмування розвитку агропродовольчого сектору.

Сучасні дослідження також приділяють значну увагу інноваційному розвитку аграрного ринку. Т. Васильців, М. Куницька-Іляш та В. Максим [2] розглядають стратегічні пріоритети інноваційного шляху розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції. Автори доводять, що впровадження цифрових технологій, біотехнологій, сучасних систем управління виробництвом та державних стимулів інноваційної активності є необхідною умовою підвищення глобальної конкурентоспроможності аграрного сектору.

Отже, аналіз наукової літератури свідчить, що стратегічні пріоритети розвитку ринку агропродукції охоплюють комплекс взаємопов'язаних напрямів: розвиток внутрішньої переробки, зміцнення експортного потенціалу, диверсифікацію ринків збуту, інноваційно-технологічну модернізацію, екологізацію виробництва, логістичне забезпечення та вдосконалення державної підтримки. Проте, сучасні умови господарювання в умовах повномасштабного вторгнення потребують подальших досліджень щодо визначення стратегічних напрямів адаптації аграрного ринку до воєнно-економічних викликів, євроінтеграційних процесів та нових глобальних трансформацій.

Методика досліджень. У процесі дослідження застосовано монографічний метод для вивчення наукових підходів вітчизняних науковців щодо стратегічного розвитку аграрного сектору, функціонування агропродовольчого ринку та формування стратегічних напрямів розвитку. Для аналізу динаміки експорту агропродукції України у 2021–2025 роках та оцінки структурних змін у зовнішній торгівлі застосовано статистико-економічний метод. Порівняльний аналіз дав змогу оцінити зміни основних показників експорту в довоєнний і воєнний періоди.

Системний підхід використано для обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку ринку агропродукції з урахуванням взаємозв'язку економічних, логістичних, інноваційних, екологічних та соціальних чинників. Графічний метод застосовано для візуалізації результатів дослідження, зокрема при формуванні схеми стратегічних пріоритетів розвитку ринку агропродукції України. Інформаційну базу дослідження становили офіційні статистичні дані, аналітичні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень, Міністерства економіки України, наукові публікації та результати власних узагальнень авторів.

Результати досліджень. Ринок агропродукції являє собою систему економічних відносин, що виникають у процесі виробництва, переробки, реалізації та споживання сільськогосподарської продукції. Його функціонування безпосередньо впливає на макроекономічну стабільність, розвиток сільських територій, зайнятість населення та стан зовнішньоторговельного балансу держави.

Починаючи з 2022 року, аграрний сектор України функціонує в умовах безпрецедентних викликів, спричинених повномасштабною війною. Повномасштабне вторгнення спричинило суттєве скорочення посівних площ, втрату частини сільськогосподарських земель через окупацію та мінування, руйнування елеваторів, складів, техніки, а також логістичної інфраструктури. Блокування морських портів значно ускладнило експорт зернових та олійних культур, що призвело до зростання транспортних витрат, зниження внутрішніх закупівельних цін та погіршення фінансового стану аграрних підприємств. У 2022 році особливо гостро проявилися проблеми дефіциту пального, добрив, насіння та обігових коштів, що негативно вплинуло на виробничі результати. Попри це, аграрії продемонстрували високу стійкість і здатність до адаптації [1, 5].

У 2023 році спостерігалось поступове відновлення аграрного ринку завдяки адаптації виробників до нових умов, розвитку альтернативних логістичних маршрутів, а також державній і міжнародній підтримці. В умовах війни, збір сільськогосподарських культур за всіма групами у 1,5–3 рази перевищив потреби

внутрішнього споживання. Незважаючи на проблеми в тваринництві, агровиробники цілком забезпечили потреби внутрішнього ринку у м'ясі та м'ясопродуктах. Позитивним є відновлення молочної галузі у сільськогосподарських підприємствах – виробництво молока у 2023 році вийшло на довоєнний рівень – 2 млн 807 тис. тонн (2021 р. – 2 млн 767,7 тис. тонн). Водночас залишалися серйозні проблеми: висока собівартість виробництва, нестабільність експорту, дефіцит трудових ресурсів, пошкодження техніки та елеваторної інфраструктури [1].

У 2024–2025 роках спостерігається поступова стабілізація аграрного ринку та його структурна трансформація. Хоча у 2025 р. обсяги виробництва агропродукції в Україні знизилися на 6,8 % порівняно із 2024 р. При цьому скорочення виробництва в тваринництві склало 4,1 %, а в рослинництві – 7,5 %, що викликане насамперед несприятливими погодними умовами [7].

Загалом, в умовах війни, аграрний сектор продемонстрував спроможність забезпечувати внутрішні та зовнішні ринки сільськогосподарською сировиною та харчовими продуктами. Аграрний сектор України традиційно має експортну орієнтацію та займає важливе місце у формуванні національної економіки. Основними видами продукції, що формують аграрний експорт, є зернові культури, олійні культури, продукція рослинництва, олія, продукція тваринництва та продукти первинної переробки. Попри існуючі виклики, пов'язані з воєнними діями, логістичними обмеженнями та нестабільністю зовнішніх ринків, Україна залишається однією із провідних експортерів агропродукції, причому частка продукції АПК є ключовою статтею експорту і зростає в структурі валютних надходжень до країни (табл. 1).

Табл. 1. Динаміка експорту агропродукції України

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	± 2025 р. до	
						2021 р.	2022 р.
Експорт всього, млрд дол.	63,6	44,1	36,1	41,6	40,4	-23,2	-3,7
Експорт продукції АПК, млрд дол.	27,8	23,4	21,8	24,7	22,7	-5,1	-0,7
Частка продукції АПК у загальному експорті, %	43,7	53,1	60,4	59,4	56,2	+12,5 вп	+3,1 вп

Попри зниження загального обсягу експорту, аграрний сектор продовжує залишатися ключовою складовою зовнішньоторговельної діяльності України та важливим джерелом валютних надходжень. Відкриття нових ринків збуту, диверсифікація напрямів експорту та посилення співпраці з країнами Європейського Союзу, Азії та Близького Сходу створюють додаткові можливості для компенсації втрат [7].

У 2025 році загальний обсяг експорту продукції агропромислового комплексу України становив 22,7 млрд дол. США, що на 9 % менше порівняно з

2024 роком. Скорочення експортних поставок було зумовлене низкою факторів, зокрема логістичними труднощами, нестабільністю зовнішніх ринків, зростанням витрат на транспортування, а також впливом воєнних ризиків на виробництво та збут продукції [7]. Через обмеження в Чорному морі судноплавства критично важливими стали сухопутні переходи на західному кордоні [9].

Разом із тим, важливою проблемою залишається переважно сировинна структура експорту. Значна частина агропродукції реалізується без глибокої переробки, що зменшує додану вартість та обмежує економічні вигоди для держави. Експорт сировини замість готової продукції знижує потенціал внутрішнього розвитку переробної промисловості та створення нових робочих місць [9]. Саме тому, одним із ключових стратегічних пріоритетів розвитку ринку агропродукції є стимулювання внутрішньої переробки. Формування замкнених виробничих циклів дозволяє підвищити прибутковість аграрного бізнесу, забезпечити зростання податкових надходжень та зменшити залежність від коливань світових цін на сировину. Перехід до експорту продукції з високою доданою вартістю є важливою умовою довгострокового економічного зростання.

Враховуючи виклики з якими стикається Україна на сучасному етапі, основною метою розвитку ринку агропродукції є формування ефективного, конкурентоспроможного, інноваційно орієнтованого та соціально відповідального аграрного ринку, здатного забезпечити продовольчу безпеку держави, стабільне економічне зростання, розширення експортного потенціалу, підвищення рівня життя сільського населення та сталий розвиток аграрного сектору в умовах глобальних викликів і євроінтеграційних процесів.

Для забезпечення мети, стратегічні пріоритети розвитку ринку агропродукції в Україні сьогодні мають бути зосереджені на адаптації до умов війни, диверсифікації зовнішніх ринків збуту, інтеграції в європейський ринок та переході від експорту сировини до переробки (рис. 1).

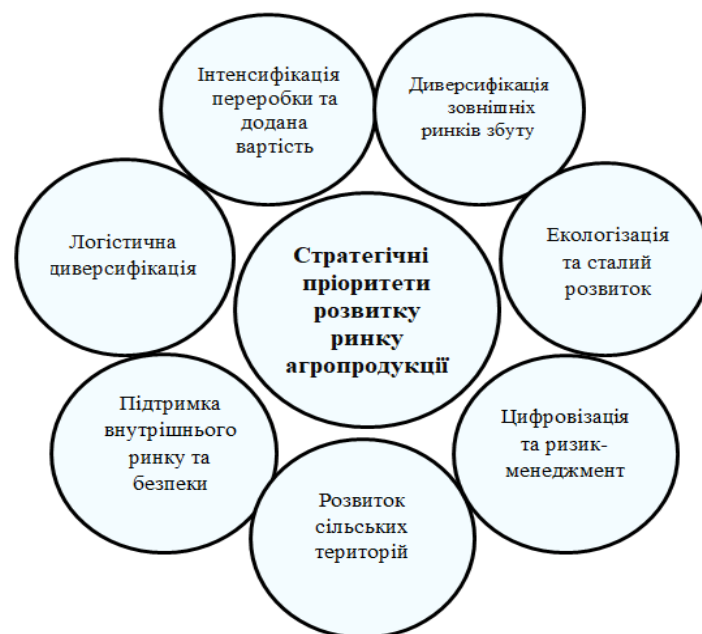

Рис. 1. Стратегічні пріоритетами розвитку ринку агропродукції України в умовах сучасних викликів

Примітка. Сформовано автором за [2, 3, 8, 10]

- Інтенсифікація переробки та додана вартість: перехід від експорту зернових до виробництва продукції з високою доданою вартістю (харчова промисловість, глибока переробка) для підвищення конкурентоспроможності.
- Диверсифікація зовнішніх ринків збуту: розширення торговельних відносин із країнами Європейського Союзу, Азії, Африки та Близького Сходу сприяє зменшенню зовнішньоекономічних ризиків та забезпечує більш стійку структуру міжнародної торгівлі, при цьому надмірна залежність від окремих країн-імпортерів створює високі ризики для стабільності експорту.
- Логістична диверсифікація: розвиток мультимодальної логістики, включаючи залізничні, річкові та сухопутні коридори, для протидії зовнішнім блокадам та зниження залежності від морських портів. Суттєвий вплив на розвиток ринку агропродукції мають логістичні фактори. Порушення транспортних маршрутів, обмеження морських перевезень, зростання вартості транспортування та нестабільність інфраструктурного забезпечення значно ускладнюють експортні операції. У таких умовах особливого значення набуває розвиток альтернативних логістичних маршрутів, модернізація залізничної інфраструктури, розширення елеваторних потужностей та підвищення ефективності внутрішньої транспортної системи.
- Екологізація та сталий розвиток: стимулювання сталих технологій відповідно до Європейського зеленого курсу, що включає зменшення використання хімікатів та впровадження екологічних методів господарювання. Сталий розвиток ринку агропродукції неможливий без екологізації виробництва. Раціональне використання земельних ресурсів, збереження родючості ґрунтів, зменшення хімічного навантаження на довкілля та розвиток органічного виробництва стають важливими складовими сучасної аграрної політики. Екологічна відповідальність підвищує конкурентоспроможність продукції та відповідає вимогам міжнародних ринків.
- Підтримка внутрішнього ринку та безпеки: забезпечення продовольчої безпеки, державна підтримка агробізнесу, сімейного фермерства, кооперації та розвиток внутрішніх агропродовольчих об'єднань. Інвестиційне забезпечення залишається важливою передумовою стратегічного розвитку ринку агропродукції. Недостатній доступ до кредитних ресурсів, високі відсоткові ставки та нестабільність фінансового середовища стримують модернізацію аграрного виробництва. У цьому контексті важливу роль відіграє державна підтримка у формі пільгового кредитування, компенсаційних програм, страхування аграрних ризиків та стимулювання залучення іноземних інвестицій.
- Цифровізація та ризик-менеджмент: впровадження цифрових технологій для підвищення ефективності виробництва і логістики. Сучасне сільське господарство неможливе без впровадження цифрових технологій, автоматизації виробничих процесів, точного землеробства, систем моніторингу врожайності та ресурсозбереження. Використання цифрових інновацій дозволяє зменшити виробничі витрати, підвищити продуктивність праці та забезпечити відповідність міжнародним стандартам якості.
- Розвиток сільських територій: соціальний аспект розвитку аграрного ринку також має стратегічне значення. Підтримка сільських територій,

створення нових робочих місць, розвиток фермерських господарств та забезпечення гідного рівня життя населення сприяють зміцненню соціально-економічної стабільності країни[8]. Ефективний розвиток ринку агропродукції має поєднувати економічні, екологічні та соціальні цілі.

Таким чином, стратегічний розвиток ринку агропродукції потребує комплексного підходу, що передбачає поєднання державної підтримки, інноваційного оновлення, інвестиційної активності та адаптації до сучасних глобальних викликів.

Висновки. Ринок агропродукції України залишається стратегічно важливим сектором національної економіки, який забезпечує продовольчу безпеку держави, формує значний експортний потенціал та сприяє соціально-економічному розвитку сільських територій. Його ефективне функціонування є необхідною умовою економічної стійкості країни та зміцнення її позицій на світовому ринку. Враховуючи основні проблеми функціонування ринку агропродукції, стратегічними пріоритетами його розвитку мають бути направлені на підвищення внутрішньої переробки сировини, диверсифікацію експортних напрямів, модернізацію логістичної інфраструктури, впровадження інноваційних технологій, посилення державної підтримки, екологізацію виробництва та адаптацію до вимог європейської інтеграції. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української агропродукції, зміцненню експортного потенціалу, формуванню довгострокових економічних переваг та забезпеченню сталого розвитку аграрного сектору в умовах сучасних глобальних трансформацій

Література:

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. *Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД)*. 14.02.2024. [Електронний ресурс]. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 25.04.2026).

2. Васильців Т., Куницька-Іляш М., Максим В. Стратегічні пріоритети та інструменти інноваційного шляху розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції. *Modeling the development of the economic systems*. 2025. № 3. С. 280–285. <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-17-37>

3. Васильців Т. Г. Стратегічні пріоритети політики зміцнення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2021. № 64. С. 14–18.

4. Експорт товарів України. Інфографіка. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. [Електронний ресурс]. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport-> (дата звернення: 26.04.2026).

5. Кормишкін Ю. А. Виклики та завдання аграрного сектору України в умовах військової агресії. *Modern Economics*. 2024. № 47 (2024). С. 39–45. [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-06).

6. Mamchur V., Bey R. Strategic priorities for the development of the agri-food market in the context of ensuring food security. *Національна безпека: право та економіка*. 2025. № 1(2). С. 75–90.

7. Підсумки функціонування аграрного сектору України у 2025 році. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД). 06.04.2026. [Електронний ресурс]. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/pidsumky-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-u-2025-rotsi> (дата звернення: 25.04.2026).

8. Пітюлич М. М., Завадяк Р. І., Тізеш П. П., Червінська О. С. Формування стратегічної конкурентоспроможності аграрної сфери на основі людського потенціалу. *Регіональна економіка*. 2025. № 2. С. 65–72.

9. Ринок агропродукції в Україні: огляд поточної ситуації та стратегічні перспективи. [Електронний ресурс]. URL: <https://unava.kiev.ua/rynok-agroprodukcziyi-v-ukrayini-oglyad-potochnoyi-sytuacziyi-ta-strategichni-perspektivu/> (дата звернення: 30.03.2026).

10. Томашук І. В. Стратегічні пріоритети сталого розвитку аграрного сектору в умовах глобальних викликів. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 6(57). С. 302–312. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-40>

References:

1. Agrarian sector of Ukraine in 2023: components of resilience, problems and перспективні tasks. (2024). *National Institute for Strategic Studies (NISS)*. February 14. [Electronic resource]. Available at: National Institute for Strategic Studies (accessed 25 April 2026) [in Ukrainian].

2. Vasylytsiv, T., Kynytska-Iliash, M., Maksym, V. (2025). Strategic priorities and instruments of the innovative development path of the domestic agricultural products market. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 3, 280–285. . <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-17-37>

3. Vasylytsiv, T. H. (2021). Strategic priorities of the policy for strengthening the competitiveness of agri-food products of Ukraine. *Bulletin of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences*, 64, 14–18 [in Ukrainian].

4. Exports of goods of Ukraine. Infographics. *Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine*. [Electronic resource]. Available at: Ministry of Economy of Ukraine (accessed 26 April 2026) [in Ukrainian].

5. Kormyshkin, Yu. A. (2024). Challenges and tasks of the agrarian sector of Ukraine under conditions of military aggression. *Modern Economics*, 47, 39–45. . [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-06)

6. Mamchur, V., Bey, R. (2025). Strategic priorities for the development of the agri-food market in the context of ensuring food security. *National Security: Law and Economics*, 1(2), 75–90.

7. Results of the functioning of the agrarian sector of Ukraine in 2025. (2026). *National Institute for Strategic Studies (NISS)*. April 6. [Electronic resource]. Available at: National Institute for Strategic Studies (accessed 25 April 2026) [in Ukrainian].

8. Pitiulych, M. M., Zavadiak, R. I., Tizesh, P. P., Chervinska, O. S. (2025). Formation of strategic competitiveness of the agrarian sphere based on human potential. *Regional Economy*, 2, 65–72 [in Ukrainian].

9. Agricultural products market in Ukraine: overview of the current situation and strategic prospects. [Electronic resource]. Available at: UNAVA (accessed 30 March 2026) [in Ukrainian].

10. Tomashuk, I. V. (2025). Strategic priorities of sustainable development of the agrarian sector under global challenges. *Sustainable Development of Economy*, 6(57), 302–312. . <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-40> [in Ukrainian].

Annotation

Blenda N. O., Zharun O. V., Nepochatenko O. A.

Strategic priorities for the development of the agricultural market of ukraine in the context of modern challenges

This article examines the strategic priorities for the development of the agricultural products market of Ukraine under current economic, military, and globalization challenges. The agricultural sector is shown to be one of the fundamental components of the national economy, ensuring food security, generating a significant share of foreign exchange earnings, supporting rural development, and contributing to macroeconomic stability. In the context of a full-scale war, particular importance is attached to the adaptation of the agricultural market to new economic conditions, especially through the restructuring of logistics chains, diversification of export directions, and strengthening the internal resilience of agricultural production.

The current state of the agricultural products market of Ukraine in 2022–2025 is analyzed, and the main challenges affecting its functioning are identified, including a reduction in sown areas, destruction of production and logistics infrastructure, instability of the price environment, rising production costs, limited access to financial resources, labor shortages, and a low level of deep processing of agricultural raw materials. Particular attention is given to the export orientation of the agricultural sector and the predominance of a raw-material export structure, which reduces the level of added value and constrains the development of domestic processing industries.

The need to develop a long-term strategy for the agricultural products market is substantiated, based on the intensification of processing, technological modernization of production, digitalization of agribusiness, greening of production, development of multimodal logistics, support for farming and cooperation, and the expansion of trade cooperation with the EU countries, Asia, Africa, and the Middle East. The implementation of these strategic priorities is expected to strengthen the competitiveness of Ukrainian agricultural products, increase export potential, ensure sustainable development of the agricultural sector, and create long-term economic advantages for Ukraine in the global market.

Key words: *agricultural products, agricultural market, strategic development, export potential, agricultural sector, food security, innovations.*